

Fredningsforslag i Aarhus kommune

Botanisk Have i Aarhus

Udarbejdet af Danmarks Naturfredningsforening, december 2014

Danmarks
Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforening • Masnedøgade 20 • 2100 København Ø • Tlf. 39 17 40 00 • dn@dn.dk • www.dn.dk

Dato: 16. december 2014

Sagsbehandler: Birgitte B. Ingrisch

Kontaktoplysninger: tlf. 61 69 18 22, bbi@dn.dk

Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig del
Retten i Randers
Nørregade 1
8900 Randers C

Forslag til fredning af Botanisk Have i Aarhus

Indholdsfortegnelse:

1. Baggrunden for forslaget	side 3
2. Fredningsforslagets afgrænsning	side 4
3. Beskrivelse af fredningsområdet	side 4
4. Frednings- og planlægningsmæssige forhold	side 8
5. Forslag til fredningsbestemmelser	side 10

Bilag:

Bilag 1: Areal- og lodsejerliste

Bilag 2: Budgetoverslag

Bilag 3: Bemærkninger til budgetoverslaget

Kortbilag:

Kortbilag 1: Fredningskort i 1:3.000 og oversigtskort i 1:20.000

1. Baggrunden for forslaget

Danmarks Naturfredningsforening fremsætter hermed i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33 stk.3, forslag til fredning af Botanisk Have i Aarhus kommune, i alt 18 ha.

Botanisk Have ligger som en grøn perle midt i den tætte Aarhus By. Parken er karakteriseret ved sine udprægede landskabelige og naturmæssige kvaliteter i form af fuldkronede solitære træer, tætte skov- og kratbevoksninger, søer, et kuperet terræn og med et fint gennemkrydsende vandløb, der understreger områdets rekreative værdier. Det er den største af byens parker med fri adgang for besøgende. Den er velbesøgt året rundt af mange forskellige brugergrupper fra den stille vandrer til folk, der kommer for at høre musik fra amfiteateret i et hjørne af parken.

Gennem årene er der taget småbidder af parkens areal til Den Gamle By i forbindelse med at denne har udvidet sit areal med nye bygninger/kvarterer. Da der ikke længere er fri adgang til Den Gamle By, er det reelt dele af den offentlige park, som er nedlagt. Den Gamle By har jævnligt nye pladsbehov, hvorfor det kan forventes, at der på sigt vil være et fortsat pres for at inddrage arealer fra parken. Væksthusene, som hører under Aarhus Universitet, har udvidet for nylig, og kan i fremtiden tillige tænkes at være potentielt pladskrævende med nye anlæg.

I storbyer verden over har man længe været opmærksomme på den meget store værdi af rekreative grønne områder centralt i byerne og sikret dem med fredninger eller tilsvarende. Eksempelvis i København er efterhånden alle offentlige parker fredet i erkendelse af, at det ellers kan være vanskeligt at fastholde dem i fuld udstrækning, når byens mange funktioner mangler plads. Det har på ingen måde sat Københavns udvikling i stå, men afholdt fra at der er tænkt i lette løsninger med inddragelse af parkareal til byformål, og i stedet skabt projekter som respekterer byens grønne rum, til stor glæde og tilfredshed hos befolkningen.

Baggrunden for fredningen er et ønske om at sikre, at Botanisk Have fastholdes som en grøn bypark, der overvejende består af græsarealer med spredt beplantning, solitære træer, varierende buskbeplantninger og visse steder tæt randbeplantning.

Desuden er det formålet med fredningen at sikre offentlig adgang til et grønt, let tilgængeligt, nærrekreativt parkmiljø, hvor de rekreative værdier kontinuert kan forbedres.

Som en gæst fra en fjern galakse dukker det nye væksthuse om mellem træerne, og overrasker med sin utraditionelle arkitektur.

2. Fredningsforslagets afgrænsning

Botanisk Have er beliggende centralt i Aarhus By, kun godt én km fra kysten. Den afgrænses mod nordvest af Vestre Ringgade, mod sydvest af Eugen Warmings Vej, mod syd af Den Gamle By og Møllevejen, dog med en tange ud til krydset Vesterbrogade/Viborgvej, og mod øst af Hjortensgade og Møns­gade. Mod nordøst afgrænses parken af det private grønne fællesareal ved Vestervang bebyggelsen.

Fredningsforslagets afgrænsning fremgår endvidere af kortbilag 1.

3. Beskrivelse af fredningsområdet

Landskabsformer og geologi

Haven er anlagt i et meget kuperet terræn med mange små, intime, grønne rum og store åbne plæner. Et vandløb løber gennem hele haven fra nordvest til sydøst igennem 3 søer og videre gennem Den Gamle By og dens kanaler.

Naturtyper, dyre og planteliv

Havens træer og buske er en blanding af hjemmehørende og indførte arter, som tilsammen giver en meget varieret beplantning.

Dyrelivet er rigt og tæller pattedyr som ræv, egern og flagermus, og hos fuglene de forholdsvis almindelige arter, som også kan opleves i de private haver omkring Botanisk Have.

Havens vegetation er præget af at være botanisk have med der til hørende indførte plantearter fra hele verden. Men det forhindrer ikke et rigt hjemmehørende fugleliv i at nyde variationen i leve- og fødemuligheder.

Kulturspor

Botanisk Have har en lang historie, som startede allerede i 1875, hvor Aarhus by udlejede et areal på ca. 4,5 hektar af 'Møllehavens Toft', der lå øst for Hasleforten, til et nystiftet

haveselskab til anlæggelse af en planteskole og en prøvedyrkning af frugtsorter. Haveselskabet fik senere navnet Det Jydske Haveselskab.

I årene efter lejede selskabet mere jord, således at haven efterhånden dækkede ca. 8 hektar. Men da havens drift efterhånden blev for dyr for selskabet, overtog byen i 1911 arealet, og byrådet enedes om at udlægge det som park. Allerede i 1903 havde man vedtaget en vejplan. I vejplanen indgik anlæggelsen af en botanisk have. Siden 1911 er der gentagne gange blevet foretaget udvidelse af arealet, sidst i 1942-46.

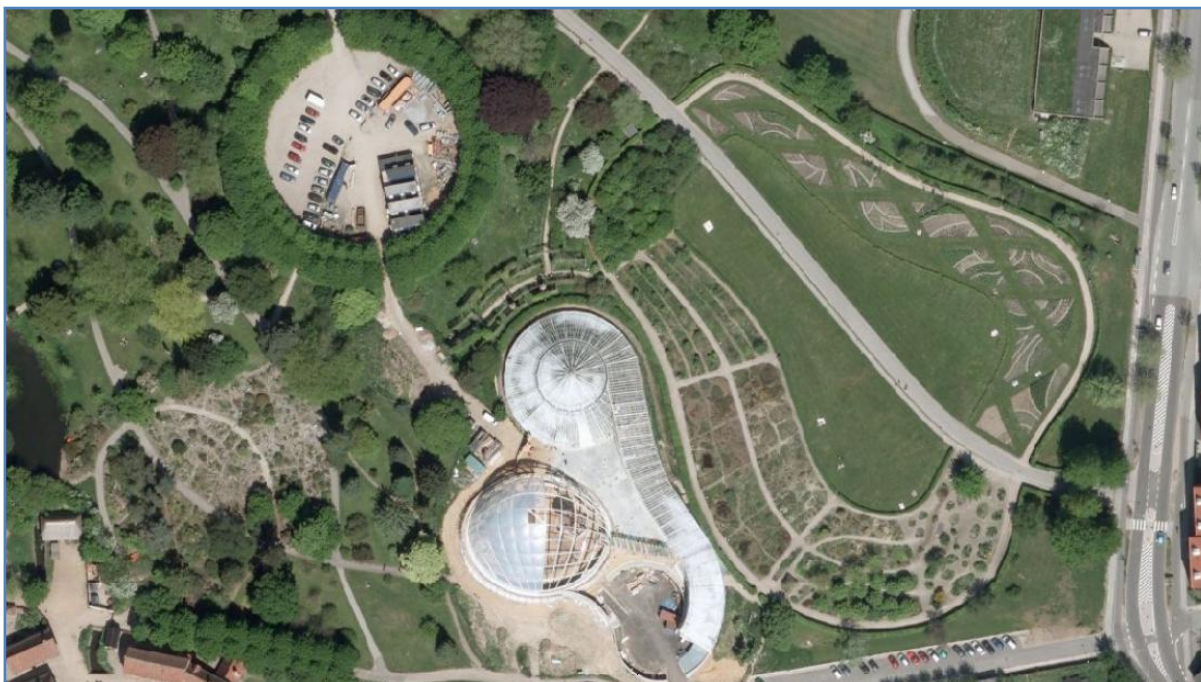
Langt den overvejende del af de repræsenterede planteslægter og arter, der nu findes i Botanisk Have, er et resultat af et godt internationalt samarbejde mellem botaniske haver verden over.

Bygninger i haven

I den østlige del af Botanisk Have ligger væksthuse, som ligger på kommunal jord, men ejes af Aarhus Universitet og administreres af Steno Museet.

Det oprindelige, snegleformede væksthuse i Botanisk Have, er tegnet af C.F.Møller og opført i 1968-70 med udgangspunkt i omgivelserne. Med finansiering fra Aarhus Kommune, Aarhus Universitet og Realdania er det eksisterende væksthuse nu blevet renoveret, og samtidig er der blevet opført et nyt tropisk væksthuse (palmehuset) samt et botanisk formidlingscenter. I september 2014 indvies det hele og åbnes for offentligheden. Det nye væksthuse bygger videre på det oprindelige væksthuse' organiske form og er samtidig baseret på energirigtige løsninger og viden om materialer, indeklima og teknologi. Formen er fundet ud fra beregningsprogrammer og er den optimale i forhold til samspillet mellem form og energiforbrug. Det kuplede palmehuse og husets drejning i forhold til verdenshjørnerne er blevet til, fordi netop denne struktur giver den mindste overflade parret med det største volumen, mest muligt solindfald om vinteren og mindst muligt solindfald om sommeren.

Både væksthuse og den udendørs have, er i dag omlagt til formidling og rekreative formål og har ikke længere nogen forskningsmæssig betydning.

Luftfotoet viser de organiske former i både væksthuse, parkeringsanlæg, stier og bede, der smyer sig elegant imellem hinanden.

Som nærmeste nabo til væksthuse ligger stubmøllen Tiesbøl Mølle. Møllen hører under Den Gamle By, men har fået lov at ligge uden for det egentlige museumsareal. I følge www.dengamleby.dk er møllen fra 1792 og blev opført ved Frøstrup Hovedgård. I 1799 blev den flyttet til Varde og videre til Tiesbøl ved Brørup i 1866. Derefter blev den genopført på den nuværende plads i 1931 - samme sted, hvor Århus gamle stubmølle tidligere stod.

Her Tiesbøl Mølle, som tilhører Den Gamle By. Det nye væksthuse er placeret tæt på møllen, og kontrasten er stor, men kvaliteten i begge bygninger bøder for det ellers lidt umage naboskab.

I havens vestligste hjørne ligger der et offentligt toilet umiddelbart bag det udendørs amfiteater.

Ud til Eugen Warmings Vej i sydvest ligger flere bygninger, som i dag bruges af kommunen som materielgård for maskiner til brug for parkdriften.

Offentlighedens adgang

Der er indgange til Botanisk Have mange steder. Fra Ceres-krydset (Vesterbrogade – Thorvaldsensgade – Silkeborgvej – Viborgvej), fra Eugen Warmings Vej, Ringgaden, Fuglebakkevej, Vestervang, Langelandsgade/Hjortensgade, Møllevejen og Mønsngade.

Man kan cykle igennem Botanisk Have ad Peter Holms Vej, der forbinder Langelandsgade/Hjortensgade og Fuglebakkevej.

Der er adgang i bil fra Langelandsgade ad Peter Holms Vej, som går op igennem Blomsterdalen til den runde parkeringsplads, "Poppel-pladsen", hvor der stort set altid er mulighed for at finde en parkeringsplads.

Der er desuden parkeringsmulighed på Eugen Warmings Vej, men især om sommeren kan det her være vanskeligt at finde plads, da Den Gamle Bys gæster i høj grad parkerer her.

Friluftsliv

Botanisk Have er en af Aarhus' største parker. Haven rummer et væld af muligheder for oplevelser - for alle sanser, forskellige interesser og behov.

Parken bruges af mange som udflugtssted, hvor man nyder medbragt mad eller bruger de opsatte borde med monteret metalplade til at sætte medbragte grill på. Af hensyn til sikkerheden er der opsat særlige affaldstønder til brugte grill.

Man kan blandt de utallige rekreative udfoldelsesmuligheder, som parken inspirerer til, sågar gå på line.

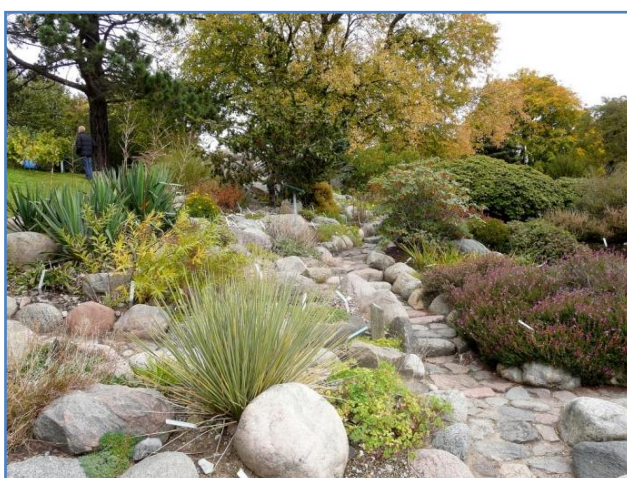
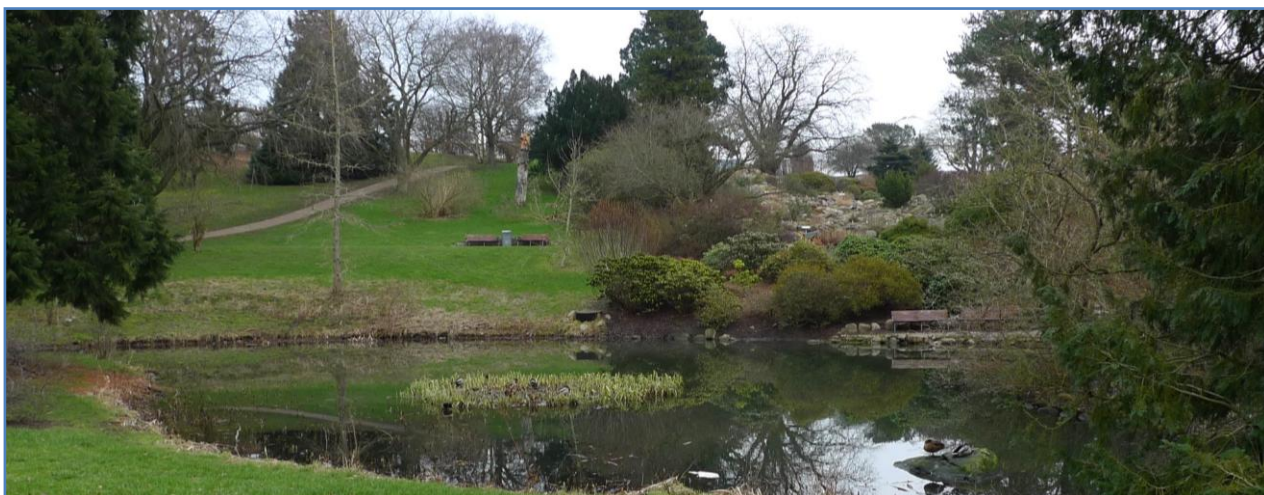
På en solskinsdag er parken fuld af folk, der soler sig, og nyder muligheden for at kunne slå sig ned på et offentligt grønt område. Til højre et øjebliksbillede fra et plantemarked, der er et af de mere organiserede arrangementer, som parken lægger areal til.

Naturpleje og naturplejeaftaler

I 2012 besluttede byrådet at nedlægge 3 plejekrævende bede. Det resulterede i, at en forening af frivillige ved navn "Botanisk Haves Venner" fra foråret 2012 overtog plejen af Rosenbedet, Temahaverne og Samlingen af græsser og stauder.

Aarhus Universitet overtog ligeledes i 2012 driften af Det Danske Plantesamfund og Stenpartiet i Botanisk Have.

På den måde har byrådet formået at spare ressourcer samtidig med at borgere og studerende er blevet involveret i pasningen af dele af parken og har fået et medansvar for parkens udvikling. Fredningen ændrer ikke på at dette samarbejde skal kunne fortsætte og eventuelt udvikles til også at omfatte andre områder.

Botanisk Haves natur er varieret og veksler mellem den parkprægede græsplæne med solitære træer, til fine passede bede med plantesamlinger fra hele verden. Andre steder er der skov og gennem parken løber et vandløb der, som tre steder bliver til søer.

Naturgenopretning

Der er ikke med fredningen lagt op til, at der skal ske en genopretning af naturen i parken. Fredningen forhindrer dog ikke, at dette sker, hvis formålet er at øge naturindholdet.

Råstofindvinding og vandindvindingsinteresser

Der er ingen hverken råstofinteresser eller vandindvindingsinteresser inden for det område, som foreslås fredet.

Natura2000-interesser

Der er ikke hverken udpegede natura2000-områder eller fundet prioriterede arter inden for fredningsområdet.

4. Frednings- og planlægningsmæssige forhold

Eksisterende fredninger

Der er ingen eksisterende fredninger inden for det område, som foreslås fredet.

Zonestatus

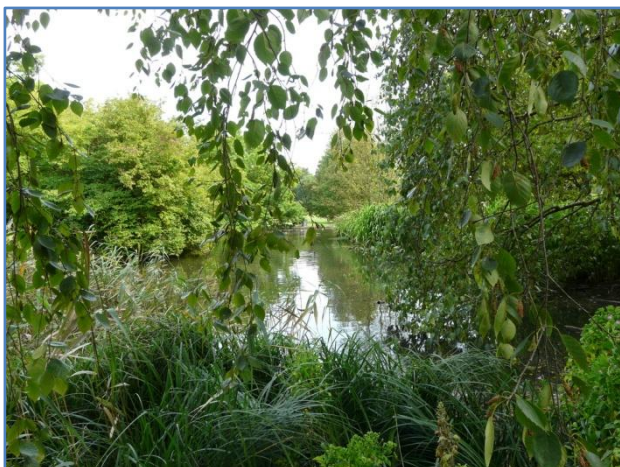
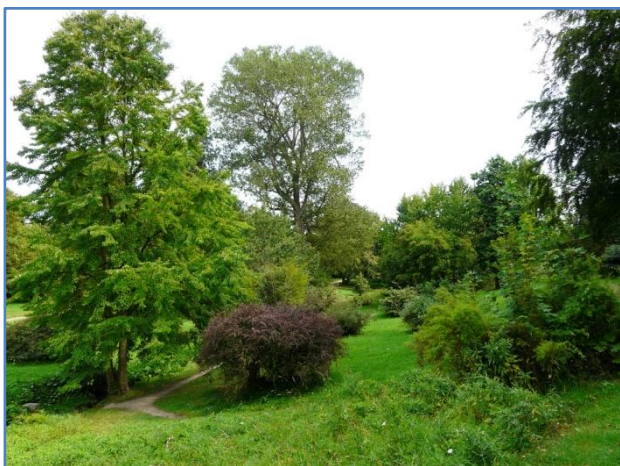
Byzone

Kommuneplanforhold

Botanisk Have er i kommuneplanen for Aarhus udlagt til område til rekreative formål.

Lokalplanforhold

Fredningsområdet er ikke omfattet af eksisterende lokalplaner.

5. Forslag til fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

Formålet med fredningen er

- at sikre området som offentligt tilgængeligt parkområde
- at sikre områdets naturmæssige, landskabelige og rekreative værdier under hensyntagen til den historiske baggrund for områdets nuværende udformning
- at sikre rammen om en fortsat dynamisk udvikling som rekreativ bypark, herunder dels med mulighed for at udvikle parkens indhold, så det modsvarer de mange brugeres løbende og skiftende behov og dels, så der sikres større naturindhold og øget biodiversitet.

§ 2 Bevaring af området

Fredningsområdet skal bevares som offentlig bypark. Området skal fremtræde varieret og oplevelsesrigt.

§ 3 Arealernes drift, byggeri og tekniske anlæg/installationer

Driften tilrettelægges, så den opfylder fredningens formål.

Parkens beplantning reguleres efter en plejeplan.

Anvendelse af pesticider er ikke tilladt.

Ny selvstændig bebyggelse og tilbygninger til eksisterende bebyggelse kræver fredningsnævnets tilladelse. Dog kan mindre tilbygninger til og ombygninger af eksisterende bebyggelse tillades, i henhold til en godkendt plejeplan (jf. § 6). Ny og eksisterende bebyggelse skal have sammenhæng med områdets funktion som offentlig park.

Faste anlæg og konstruktioner kræver fredningsnævnets tilladelse. Dog kan der etableres mindre anlæg, som understøtter den rekreative anvendelse af parken, og som ikke har kommerciel karakter, tillades, i henhold til en godkendt plejeplan (jf. § 6). Det kan eksempelvis være motionsredskaber, legeredskaber eller lignende.

Belysning langs veje og stier, og i relation til parkeringsarealer og rekreative anlæg i parken kan tillades, i henhold til en godkendt plejeplan (jf. § 6).

Det eksisterende amfiteater kan fastholdes og renoveres. Mindre udvidelse kan finde sted tillades, i henhold til en godkendt plejeplan (jf. § 6).

Der må ikke etableres yderligere veje og parkeringsanlæg i området.

Etablering af egentlige sportsanlæg, som eksempelvis fodboldbaner, er ikke tilladt.

I parkens sydligste del ned mod "Ceres-krydset" kan der efter fredningsnævnets tilladelse etableres en pladsdannelse som passende indgang til parken.

Fredningen er ikke til hinder for, at en kommende letbane op ad Viborgvej evt. berører fredningsområdet i fredningens sydligste hjørne ned mod "Ceres-krydset".

Eventuel opsætning af hegn må ikke begrænse offentlighedens adgang til og i parken.

Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen samt understøttelse og formidling af parkens rekreative brug på foranledning af plejemyndigheden.

§ 4 Terrænændringer

Der må ikke foretages terrænændringer.

Dog kan mindre terrænreguleringer finde sted, hvis formålet er knyttet til parkens rekreative anvendelse eller sker i forbindelse med klimatilpasningstiltag, og sker i henhold til en godkendt plejeplan (jf. § 6).

Ligeledes er fredningen ikke til hinder for, at der kan ske naturgenopretning i parken, herunder genskabes den naturlige hydrologi, i henhold til en godkendt plejeplan (jf. § 6).

§ 5 Offentlighedens adgang

Offentligheden har ret til at færdes overalt i parken.

Stisystemet skal understøtte den rekreative anvendelse.

Der kan udlægges nye stier.

§ 6 Pleje

Aarhus Kommune er plejemyndighed. Plejemyndigheden udarbejder en plejeplan senest 2 år efter fredningens gennemførelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 2 år, de senere for højst 5 år. Den skal redegøre for plejeforanstaltninger og mindre anlægsarbejder samt eventuelle detailændringer i almenhedens adgangsret. Plejeplanen skal udmønte fredningens formål.

Der skal gives Danmarks Naturfredningsforening ret til at udtale sig om alle forslag til plejeplaner inden de vedtages.

Såfremt der er uenighed om indholdet af plejeplanen, forelægges de specifikke uenigheder for fredningsnævnet til afgørelse, jf. den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 802 af 21/06/2013.

Helhedsplan:

Sammen med første plejeplan kan der udarbejdes en helhedsplan for parkens udvikling, der omfatter og beskriver planer for parkens indhold og funktioner, herunder eventuelle byggearbejder, større rekreative anlæg, en overordnet plan for udviklingen i parkens planter, så de understøtter fredningens formål om at øge naturindholdet, mv.

Såfremt delelementer i helhedsplanen kræver fredningsnævnets tilladelse, kan fredningsnævnet tage samlet stilling til helhedsplanen.

§ 7 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.